

<http://uocpapers.uoc.edu>

article

Dossier «Ciutats en la societat de la informació»

Escalant la jerarquia urbana: noves formes de governança neoliberal a Europa

Sara González

Data de presentació: juliol de 2007

Data d'acceptació: setembre de 2007

Data de publicació: octubre de 2007

Resum

Amb la globalització, les ciutats, lluny de perdre la seva funció, han adquirit un paper més actiu com a nodes de fluxos internacionals de persones, serveis i coneixement. L'obertura dels mercats a l'economia global i la neoliberalització creixent exposen les ciutats a la competició internacional per recursos. Els ajuntaments passen de ser administradors i distribuïdors de béns i serveis a promotors econòmics. Se centren cada vegada més a desenvolupar polítiques per atreure inversions des de fora i a «escalar» la jerarquia urbana per posar-se al capdavant de les ciutats competidores. La realització de grans esdeveniments, la inversió en projectes estrella de regeneració o estratègies de màrqueting urbà són algunes de les noves pràctiques de governança que cada vegada més es desenvolupen en col·laboració amb el sector privat. En aquest article s'exploren les pràctiques de governança urbana neoliberal a tres ciutats europees, Milà, Newcastle i Bilbao, per analitzar de quina manera s'apliquen aquestes formes de governança en contextos diversos.

Paraules clau

ciutats, neoliberalisme, competitivitat

Abstract

With globalisation, cities, rather than losing their function, have taken on a more active role as nodes for the international flows of people, services and knowledge. The opening of markets to the global economy and growing neo-liberalism mean that cities have to face up to international competition for resources. City councils transform from administrators and distributors of goods and services to economic developers. Increasing attention is paid to developing policies to attract investment from outside and climbing the urban hierarchy in order to overtake competing cities. Organising large events, investing in star regeneration projects or urban marketing strategies are some of the new governance practices that are increasingly being developed in collaboration with the private sector. This article explores the neo-liberal urban governance practices in three European cities: Milan, Newcastle and Bilbao, to analyse how these forms of governance can be applied to different contexts.

Keywords

cities, neo-liberalism, competitiveness

Les ciutats són miralls on es poden llegir transformacions globals, però alhora són actors actius en la transformació social i econòmica. Els canvis més importants que han tingut lloc en les últimes dècades —la tecnologia de la informació, internet, l'abaratiment del transport, la globalització del capital, el poder de les corporacions transnacionals, etc.— han deixat la seva empremta en la manera com les ciutats es conceben, es dissenyen i es governen. Lluny de deixar les ciutats sense una funció, igual com altres revolucions tecnològiques (els canals, l'electricitat o el tren), aquesta «última onada d'infraestructura de xarxes urbana» convertirà les ciutats, més encara si això és possible, en nodes

d'intercanvi d'informació on el contacte interpersonal encara és decisiu (Mitchell, 2000, pàg. 15).

Les ciutats sempre han estat, des dels inicis, llocs d'intercanvi, arrelades a un territori físic però alhora relacionades en la distància. D'acord amb Castells (2000), el que passa cada vegada més en una societat globalitzada és que aquests dos nivells (l'«espai dels llocs» i l'«espai dels fluxos») es van separant. El *hinterland* de les ciutats o, com en diu Taylor, el *hinterworld*, deixa de ser una àrea limitada geogràficament i es transforma en una xarxa de fluxos internacionals (Taylor, 2001). Dins d'aquestes xarxes algunes ciutats es converteixen en nodes centrals de gestió del

<http://uocpapers.uoc.edu>

capitalisme, en «ciutats globals», com Nova York, Tòquio o Londres, que aglutinen els centres de poder de les corporacions internacionals, els mercats financers més importants i les empreses de serveis a la producció (Sassen, 1999). En aquesta nova etapa, les ciutats s'entenen cada vegada més com a actors principals del desenvolupament econòmic, com a motors dinàmics, i no com a mers contenidors d'acció social.

Aquest nou rol econòmic de les ciutats va acompanyat d'una nova forma de govern urbà. D'acord amb el geògraf David Harvey (1989), a les últimes dècades les ciutats cada vegada es gestionen més com si fossin negocis i, més que respondre a les necessitats dels ciutadans, l'objectiu ara és ser competitives a les xarxes de fluxos internacionals. De ser gestors de la distribució de béns i serveis col·lectius, els ajuntaments, sobretot de les grans ciutats, han passat a ser veritables promotors econòmics immersos en una lògica de mercat. Per posar en marxa aquest «nou tipus de polítiques urbanes» (Cox, 1993), el govern de la «ciutat emprenedora» (Hall *et al.*, 1998) busca la col·laboració amb el sector privat; per això el concepte de *governança*, que suggereix la concertació entre actors públics i privats.

Aquest nou tipus de governança urbana pot interpretar-se com un símptoma més ampli d'un procés de neoliberalització dels governs occidentals des de la crisi global del capitalisme a la dècada de 1970. El neoliberalisme és una nova versió de liberalisme clàssic que pretén l'expansió del mercat i el principi de competició a totes les àrees d'interacció social: educació, sanitat, habitatge, etc. Una primera etapa neoliberal va tenir lloc durant els governs de Thatcher i Reagan i es va caracteritzar per la minimització del paper de l'Estat i el «desmantellament» d'algunes de les victòries socials de la classe obrera. Aquesta fase ha estat succeïda o s'ha superposat amb un altre moment de «reconstrucció» (Peck *et al.*, 2002) de noves formes de governança en les quals l'Estat recupera protagonisme per garantir la lliure circulació del mercat i resoldre les crisis innumbrables que aquesta expansió del mercat contínuament crea.

Les ciutats s'han convertit també en escenaris privilegiats d'aquestes noves formes de governança neoliberal. Algunes de les característiques més importants del que s'ha anomenat *urbanisme neoliberal* són, d'acord amb Brenner *et al.* (2002):

- Intervenció urbana mitjançant grans projectes urbans que s'espera que tinguin efectes positius sobre el territori circumdant (*trickle down*).
- Aplicació a la governança urbana de criteris d'eficàcia i eficiència propis del sector privat.
- Classificació de les ciutats en jerarquies d'acord amb criteris de competitivitat econòmica.
- Incorporació a la presa de decisions urbana d'actors del sector privat i –encara que no tant– de la societat civil. Es multipliquen els partenariats publicoprivats.
- Importància de la imatge de les ciutats com a reclam als inversors en la competitivitat interurbana internacional.

Escalant la jerarquia urbana: noves formes de governança neoliberal a Europa

- S'aplica una política de «creixement a qualsevol preu» (Peck *et al.*, 2002, pàg. 47), subordinant les qüestions de justícia social i mediambientals.
- Subcontractació d'empreses privades per subministrar serveis públics municipals com recollida d'escombraries, construcció, il·luminació, residències d'ancians, etc.
- Subordinació de la planificació urbanística als imperatius del mercat, beneficiant els propietaris del sòl i possibilitant l'especulació.

En aquest article em centraré en les noves pràctiques de governança neoliberal que s'estan desenvolupant a tres ciutats europees: Milà, Bilbao i Newcastle.

Escalant la jerarquia urbana a Bilbao, Newcastle i Milà

Una de les característiques del neoliberalisme és que incrementa la competició entre empreses. La competitivitat per aconseguir més quota de mercat o obrir nous mercats abaratint els preus, subcontractant tasques no principals o eliminant despeses socials es converteix en el timó de les empreses. Si, alhora, la gestió de les ciutats s'entén cada vegada més com la d'una empresa, les ciutats s'estan començant a guiar també per criteris de competitivitat. Molts autors han cridat l'atenció sobre la complexitat i confusió d'aquest terme i n'hi ha que asseguren que es tracta d'un mite, ja que les ciutats no es poden comparar amb empreses (Krugman, 1994; Urwin, 2006). Quin és el negoci principal de les ciutats?, es «tanquen» si fracassa el negoci? Tanmateix, encara que la competitivitat no sigui un terme adequat per descriure els objectius de les ciutats, cada vegada més les autoritats locals la utilitzen en la seva retòrica. Podem dir que es tracta d'un discurs socialment construït no necessàriament basat en criteris objectius contrastats, sinó en conviccions compartides i que s'han fet hegemòniques entre els cercles de governança urbana.

Aquesta retòrica de la competitivitat orienta les autoritats locals cap a polítiques d'atracció d'inversions *des de fora* en comptes de centrar-se a nodrir els recursos que ja existeixen. Les ciutats s'embarquen en competicions per atreure olimpíades, l'exposició mundial o la capitalitat cultural europea. S'ha construït tota una sèrie d'indicadors per classificar les ciutats en termes competitius (Rubalcaba-Bermejo *et al.*, Cuadrado-Roura, 1995; Taylor *et al.*, 2002): les ciutats més apropiades per fer negocis, les ciutats amb millor transport públic, millor qualitat de vida, millor educació, millor força de treball, etc. Els ajuntaments revisen amb ansietat la publicació d'aquests rànquings perquè en pot dependre l'atracció de noves empreses, de turistes o d'habitants. L'activitat dels ajuntaments en matèria de política urbana va orientant-se cada vegada més a «escalar» en els rànquings. «Saltar escales» (de la local a la regional, a la nacional, a la in-

<http://uocpapers.uoc.edu>

ternacional) es converteix en un dels objectius més importants de les ciutats actuals (Jessop *et al.*, 2000).

Però, com apunten els mateixos autors de la tesi de l'urbanisme neoliberal, no totes les ciutats experimenten les mateixes transformacions. Les ciutats europees tenen característiques pròpies respecte de les nord-americanes, llatinoamericanes o australianes que les fan més impermeables a aquests canvis. Haussermann *et al.* (2005) especifiquen, per exemple, que les ciutats europees encara tenen un percentatge important d'habitatge social i sòl públic que les protegeix de l'extrema segregació espacial (vegeu una anàlisi de París a Preteceille, 2000, i de Londres a Hammet, 2003). A més, les ciutats europees tenen una tradició política pròpia i alhora extremadament diversa que les fa resistir a aquestes tendències i adaptar-s'hi (Le Gales, 2002).

Com a ciutats europees, Milà, Newcastle i Bilbao són ciutats molt diferents però alhora tenen característiques comunes. En primer lloc, són tres ciutats de mida mitjana de l'Europa occidental (vegeu la taula 1) i es localitzen a les xarxes secundàries de ciutats en termes de població, fluxos financers, etc. (és a dir, no són capitals dels seus respectius països).

Taula 1. Població de les ciutats

	Bilbao ¹	Newcastle ²	Milà ³
Ciutat	355.667	276.400	1.308.981
Ciutat regió	880.386	1.095.200	3.869.037

Font: compilació pròpia

1: Eustat 2005. La ciutat regió de Bilbao és el «Gran Bilbao».

2: Office of National Statistics, 2005. La ciutat regió de Newcastle és Tyne i Wear.

3: Istat, 2005 i 2006. La ciutat regió de Milà és la província de Milà.

En termes de producte interior brut per capita i poder adquisitiu, Milà es troba al capdavant, mentre que Newcastle pot considerar-se la més pobra. D'acord amb un estudi de la Universitat de Glasgow que analitza la trajectòria demogràfica de ciutats europees des de la dècada de 1960, Milà es troba en la categoria de *ressorgiment recent*, Bilbao en *recuperació del creixement* i Newcastle en *declivi de llarg termini* (Turok *et al.*, 2006). El fet de pertànyer a diferents estats nació vol dir que tenen règims de benestar diversos, la qual cosa afecta profundament l'impacte de les polítiques urbanes de tall neoliberal. A més, aquestes tres ciutats estan enclavades en paisatges institucionals molt diversos, on les relacions entre el govern nacional, regional i local són molt diferents.

Però les tres ciutats han estat escenari de polítiques urbanístiques de trets neoliberals. Van exercir un paper nacional i internacional important durant els primers moments de la industrialització (sobretot Bilbao i Newcastle) i durant l'etapa expansiva fordista i avui dia han perdut aquest rol fonamental. En la situació actual, en què el discurs de la competitivitat in-

Escalant la jerarquia urbana: noves formes de governança neoliberal a Europa

terurbana per part de visitants, empreses i finançament estatal és hegemònic, les tres ciutats es poden considerar com a «aspirants», en el sentit que han de competir amb altres ciutats que són més amunt en la jerarquia nacional o internacional. En aquesta competició, les tres ciutats tenen com a objectiu «saltar escales» i formar part de les ciutats internacionals o mantenir-se entre elles. Per obtenir aquest objectiu de competitivitat urbana, les tres ciutats han desenvolupat en els últims anys formes de governança neoliberal.

«Bilbao as a global city»

A Bilbao l'estratègia «escaladora» hegemònica dels últims anys ha estat fer de Bilbao una ciutat global. «Bilbao as a global city», en anglès a l'original, va ser l'eslògan del nou Pla estratègic per a la revitalització del Bilbao metropolità, publicat el 2001 per BM30, l'associació publicoprivada que supervisa el pla estratègic de la ciutat. Encara que ni aquesta associació ni el pla estratègic no són institucions formals, són un exemple de les noves pràctiques de governança urbana, que agrupen interessos públics i privats amb l'objectiu de convertir Bilbao en una ciutat competitiva internacional. A Bilbao, ser una ciutat global s'interpreta com l'aspiració per competir econòmicament al mercat internacional de les ciutats, on la globalització és una oportunitat més que una amenaça (González, 2006). Les institucions públiques estan convençudes que «*las regiones y ciudades compiten entre ellas por la atracción de los mismos flujos: personas, empresas, talento, capital, etc.*» (Diputació Foral de Bizkaia, 2003, annex 2, pàg. 7).

Aquest projecte escalador de «competitivitat urbana» és visible al nou paisatge urbà de Bilbao. Arquitectes estrella firmen els nous edificis i infraestructures (Foster, Gerhy, Pelli, Hadid, Calatrava, etc.). Emergeixen nous espais regenerats amb hotels i pisos de luxe i també el risc de gentrificació de barris obrers (Vicario *et al.*, 2003). L'estratègia es completa amb el desig d'atreure una classe professional creativa, punta de llança de la societat del coneixement (González, 2006; Rodríguez *et al.*, 2005). La regeneració urbana de Bilbao, encara que recentment s'ha estès a altres municipis, s'ha concentrat gairebé exclusivament en les seves àrees centrals, amb més potencial immobiliari, i s'ha deixat la revitalització d'àrees més perifèriques i degradades socialment en un segon pla.

A un altre nivell, en els últims anys s'ha gestat, des del Govern Basc, una estratègia escalar que promou la imaginació de la comunitat autònoma com una ciutat regió «*que puede permitirle*», en paraules del conseller d'Ordenació del Territori, «*posicionarse con ventaja en el competitivo contexto internacional de ciudades-región más innovadoras*» (Intxaurraga, 2002, pàg. 11). Es tracta també d'una estratègia per connectar el territori regional amb els

<http://uocpapers.uoc.edu>

eixos de creixement europeus (Rullán, 1999). És una idea en la qual les elits polítiques basques combinen el seu projecte d'obertura internacional i competitivitat amb les aspiracions de més autonomia política i ulterior superació de l'Estat espanyol com a interlocutor. Tanmateix, aquest projecte pot entrar en conflicte amb les aspiracions globalitzadores de Bilbao, que es presenta com la protagonista: «Desde Burdeos a La Coruña la hegemonía bilbaína es indiscutible. Ninguna otra ciudad tiene en toda el área tantas razones para ser la capital económica, financiera, cultural y artística. Estas son las más importantes» (Ayuntamiento de Bilbao, s/d, pàg. 2).

En el cas de Bilbao els actors que han desenvolupat el discurs de la competitivitat internacional i han subvencionat la regeneració urbana han estat principalment les autoritats locals, amb la Diputació i el Govern Basc. Es tracta, per tant, d'una forma de governança local dominada per actors estatals que tradicionalment, des de l'època medieval, han estat emprenedors (Del Cerro Santamaría, 2007). Els interessos privats del capital estan intrínsecament representats en la classe política basca nacionalista, tradicionalment burgesa. No es tracta, per tant, d'un neoliberalisme radical, sinó adaptat a la situació d'un govern empenedor ric en recursos econòmics; una forma de governança urbana localista i ahora globalitzadora.

Milà, node d'una xarxa global

Els últims anys l'estratègia escalar aglutinadora a Milà ha estat convertir-se en un «node d'una xarxa global». Seguint el discurs de l'«espai dels fluxos» apuntat per Manuel Castells, Milà ha passat de node principal econòmic al nord d'Itàlia i «capital moral» d'Itàlia a centre internacional a les xarxes d'intercanvi financer, de coneixement o de la moda i del disseny. Aquesta reimaginació espacial està relacionada amb l'expansió urbana que Milà ha experimentat els últims anys i que l'ha convertit en una «megaciutat regió» del nord d'Itàlia que s'escampa a deu províncies, tres regions i fins i tot dos estats (Suïssa i Itàlia), cosa que eleva la seva àrea d'influència a 8 milions d'habitants (Balducci, 2005). Milà ha deixat de tenir fronteres clares i definides; és una «ciutat infinita» (Bonomi i Abruzzese, 2004), que deixa el municipi de Milà sense una funció clara. D'altra banda, Milà també ha perdut la seva hegemonia industrial. Disminuïda aquesta funció territorial física, l'eslògan «Milà, node d'una xarxa global», utilitzat en una conferència de la Cambra de Comerç el 2005 i en un llibre d'assaigs, reconstrueix el paper de Milà a les xarxes extraterritorials de serveis i coneixement. L'eslògan coincideix amb els estudis del geògraf britànic Taylor (Taylor et al., 2002), que situen Milà com a vuitena ciutat amb més connectivitat global. De manera semblant a Bilbao, a Milà també les elits polítiques regionals veuen en el projecte de globalització de

Escalant la jerarquia urbana: noves formes de governança neoliberal a Europa

Milà l'oportunitat de deslligar-se de l'economia italiana menys competitiva. Així, els interessos regionalistes de la classe burgesa de Llombardia, radicalitzats en el partit de la Lliga Nord, s'uneixen al projecte globalitzador de les elits locals milaneses. D'altra banda, des del govern central també Milà es considera com una «qüestió nacional» i s'hi han abocat els esforços per mantenir-la dalt de la jerarquia urbana europea. Exemple d'això és la candidatura per a l'Exposició Internacional del 2015. També com a Bilbao, la majoria dels projectes de regeneració urbana units a aquesta estratègia escalar s'han situat al centre de la ciutat i en àrees amb potencial immobiliari. Actualment es projecten diversos gratacels i megaprojectes dissenyats per arquitectes que també trobem a Bilbao: Hadid, Isozaki, Pelli o Foster. La majoria dels projectes, més que respondre als problemes apressants de Milà en matèria de pol·lució i accés a l'habitatge, possiblement els incrementaran (González, en premsa).

Més enllà d'aquest discurs de node d'una xarxa global, no hi ha realment un projecte estratègic de planificació integral per a la ciutat i segons les associacions de veïns «l'ajuntament està venent la ciutat als especuladors immobiliaris» (Stella, 2007, pàg. 4). Es tracta d'una forma de governança urbana en què el poder radica més en les elits empresarials que en els polítics i en què les lleis de mercat s'imposen a les regles urbanístiques. El resultat ha estat una ciutat fragmentada i polaritzada socialment. Un informe recent de l'OECD (2006a) ha confirmat aquesta falta de visió global de ciutat però aconsella una solució tan poc creativa com el desenvolupament de megaprojectes a l'estil Bilbao o Barcelona o la necessitat de Milà de convertir-se en una «marca».

Newcastle, ciutat cultural europea

L'estratègia escadadora de Newcastle, al nord-est d'Anglaterra, ha estat vendre's com una «ciutat europea» centrada en la cultura, la innovació i el coneixement. Per això es va presentar com una de les candidates a ser «capital cultural europea» el 2008. La candidatura es va basar en la regeneració urbana dels fronts d'aigua del riu Tyne, que, com la ria de Bilbao, de ser l'eix neuràlgic industrial va passar a allotjar un museu d'art contemporani i un auditori de música. Com a Bilbao i Milà, aquesta estratègia escalar s'ha materialitzat en la remodelació d'àrees centrals de la ciutat amb potencial immobiliari i en nous espais dissenyats per famosos arquitectes, encara que en el cas de Newcastle hi ha hagut menys inversió en projectes espectaculars. Finalment la candidatura va anar a parar a Liverpool, encara que Newcastle ha fet el possible per mantenir aquesta imatge de ciutat cultural i postindustrial. Recentment aquesta imatge s'ha complementat amb una aposta per la ciència i la tecnologia amb un projecte anomenat «Ciutat de la ciència» mitjançant el qual Newcastle vol convertir-se en un «hub d'innovació a escala internacional», d'acord amb la pàgina

<http://uocpapers.uoc.edu>

web de l'Agència de Desenvolupament Regional^{www1}. Tanmateix, existeixen dubtes que aquest tipus de regeneració beneficiï tots els sectors de la societat (Cameron, 2003).

Les estratègies escalars de Newcastle estan en la línia dels discursos que circulen en l'àmbit nacional. El discurs de la competitivitat interurbana a Anglaterra és hegemònic i inqüestionable a tots els nivells, des del govern central fins a les autoritats locals i regionals. Newcastle forma part del grup Core Cities, que reuneix les vuit ciutats angleses més importants a part de Londres. El grup treballa amb el govern per establir una política clara per incrementar la competitivitat de les ciutats «provincials» i ajudar-les a ser «motors de creixement econòmic» (DCLG, 2003). Inspirant-se en aquesta agenda competitiva, una altra estratègia escalar que ha adquirit rellevància en els últims dos anys ha estat la de la ciutat regió. El govern central ha donat un tracte individual a les ciutats amb més potencial econòmic, on les estratègies de col·laboració metropolitana puguin accelerar la competitivitat urbana. A Newcastle s'està gestant la «ciutat regió del Tyne i Wear», que comprèn la conurbació al voltant de la ciutat de Newcastle. Encara que no es preveu que aquesta estratègia escalar adquireixi formalitat política, es considera l'«escala natural econòmica». Com a Milà i Bilbao, també aquesta estratègia escalar ha despertat recels entre els ajuntaments més pobres i perifèrics, que temen que les inversions se centrin en les àrees amb més potencial econòmic. A una escala més àmplia, Newcastle es troba amb el problema que altres ciutats del nord d'Anglaterra, com Manchester o Leeds, estan creixent amb més rapidesa i s'especialitzen en els sectors amb més futur (cultura, mitjans de comunicació de masses i finances) i el govern central vol centrar-se en aquestes ciutats com a bastions d'excel·lència al nord.

L'estratègia escaladora de Newcastle està limitada, per tant, per la seva posició relativament perifèrica a Anglaterra i per la poca autonomia política i econòmica de les autoritats locals i regionals. Un estudi recent de la OECD sobre Newcastle afirmava, respecte d'això, que la ciutat no té una estratègia clara de desenvolupament i té poc lideratge (OECD, 2006a). Encara que el govern de Blair ha començat un procés de descentralització cap a les regions i ciutats, de moment el resultat ha estat la creació d'una multitud d'organismes quasi governamentals amb poca capacitat de decisió. La forma de governança urbana està fortament restringida per la política urbana i regional del govern central, que té un fort component neoliberal (Jones i Ward, 2002).

Conclusió

L'objectiu d'aquest article ha estat situar algunes de les transformacions que estan experimentant les ciutats europees en un

Escalant la jerarquia urbana: noves formes de governança neoliberal a Europa

procés de neoliberalització dels governs de països occidentals i llatinoamericans. El neoliberalisme és tant una ideologia econòmica com una sèrie de polítiques i pressupòsits que defensen l'extensió del mercat a totes les àrees de la societat i la competitivitat com a regla de joc. Encara que en una primera fase, a la dècada de 1970, es va centrar en el desmantellament de l'Estat, avui dia l'Estat s'ha convertit en promotor del lliure mercat i en reparador de les crisis que el mercat continuament crea.

En aquest context de globalització neoliberal, les ciutats han adquirit un rol renovat. D'una banda, els estats nació han desplaçat part de les seves funcions tradicionals a institucions internacionals o a governs urbans i regionals. De l'altra, el sector privat i, encara que no tant, la societat civil s'han involucrat en el procés de presa de decisions. Això ha suposat un canvi en el tipus de governança urbana a les ciutats. Si abans el govern de la ciutat s'entenia com la gestió dels béns i serveis públics i la resposta a les necessitats dels ciutadans, ara, cada vegada més, els governs locals es comporten com a promotors urbans. El discurs que s'ha fet hegemònic i que els polítics locals han socialitzat és el de la competitivitat urbana. Segons aquest discurs, les ciutats competeixen entre elles per ciutadans, empreses, inversions, etc. Si abans l'estat nació solia decidir quins serien els pols de creixement dins del territori nacional atenent criteris d'equilibri i justícia territorial, ara cada vegada més l'acció pública segueix i reforça les lleis de mercat. La manera d'atreure aquestes inversions és millorant l'entorn empresarial (*business climate*): abaixant els impostos a les empreses, flexibilitzant el mercat de treball, millorant les infraestructures que comuniquen els centres d'«excel·lència» de la ciutat (aeroports, centres tecnològics, barris exclusius, etc.). Així, les ciutats tradicionalment més riques i amb més perspectives de globalització, com Milà i Bilbao, continuen guanyant, mentre que les més pobres i perifèriques, com Newcastle, es degraden més.

En aquest article hem vist que les tres ciutats analitzades s'han embarcat en la reproducció discursiva i material del discurs de la competitivitat, desplegant polítiques urbanes destinades a escalar la jerarquia imaginada urbana. Totes tres van tenir rols nacionals i internacionals importants durant la industrialització i l'etapa fordista des de la dècada de 1950, però amb la crisi industrial i la globalització han perdut la seva hegemonia. Les tres ciutats s'han afanyat a les últimes dues dècades a recuperar aquesta posició i escalar la jerarquia urbana. Aquests intents, tanmateix, tenen lloc en contextos diferents i formes de governança urbana diversos. A Bilbao, com hem vist, els actors rere d'aquestes estratègies són principalment els governs locals i regionals, que tenen autonomia fiscal i veuen reflectides en les ambicions globalitzadores les seves pròpies aspiracions d'autonomia nacional. A Milà, el lideratge recau en els actors privats i en

[www1] <<http://www.onenortheast.co.uk/>>

<http://uocpapers.uoc.edu>

els polítics locals, que es basen més en les lleis de joc del mercat que en les de l'Estat. També aquí, escalar la jerarquia urbana està relacionat amb les aspiracions regionalistes de la classe burgesa. A Newcastle, les pràctiques per saltar escales estan orquestrades i delimitades pel govern central amb la seva política neoliberal. La situació perifèrica de la ciutat respecte d'altres centres urbans anglesos i la poca capacitat institucional a la regió configuren la forma de governança local.

Encara que les tres ciutats s'afanyen a desenvolupar polítiques que les distingeixin d'altres competidors mitjançant projectes espectaculars o inversions en infraestructures d'alta tecnologia, el repertori en realitat és limitat i repetitiu (Peck *et al.*, 2002). Com ja hem vist en aquest article, les tres ciutats utilitzen arquitectes similars, inverteixen en infraestructures culturals i volen atreure la mateixa classe creativa de professionals. Més que crear diferències acaben creant paisatges similars (Griffiths, 1998). Aquesta és la paradoxa que assenyalen Peck *et al.* (2002): les estratègies per crear un clima per a les empreses més atractiu les fa, a més, encara més vulnerables: si es flexibilitza el mercat de treball fent els acomiadaments més barats i desincentivant els sindicats és més fàcil que les empreses se'n vagin amb la mateixa facilitat amb què han vingut.

La conclusió de l'article és que les ciutats europees estan sent governades cada vegada més mitjançant polítiques urbanes de tall neoliberal, encara que la forma de governança local absorbeix i adapta aquestes pràctiques de forma diversa. No es tracta, per tant, de ciutats que reben passivament la globalització, sinó que la reproduïxen i l'amplien. Com hem vist, en aquesta nova forma de governança neoliberal urbana, l'Estat en tots els seus nivells (local, regional, nacional) adquireix un rol actiu de promotor. Aquesta conclusió concorda amb l'estudi de Moulaert *et al.* (2002) de grans projectes urbans en una desena de ciutats europees. En aquesta etapa neoliberal a Europa l'Estat, i en concret l'Estat local, no desapareix, sinó que es remodela com a actor principal en la sustentació del mercat. Però, com sabem, el mercat crea desigualtats, i el risc són ciutats cada vegada més polaritzades.

Referències bibliogràfiques

- AYUNTAMIENTO DE BILBAO (s/d). *Bilbao* [en línia]. Bilbao: Bilbao Convention Bureau. [Data de consulta: 23/08/2007]. <<http://www.mmsconferencing.com/nanoc/pdf/BILBAO.pdf>>
- BALDUCCI, A. (2005). «Una visione per la regione milanese». A: P. BASSETTI [et al.] (ed.). *Milano nodo della rete globale*. Milà: Bruno Mondadori, pàg. 231-262.
- BASSETTI, P. [et al.] (ed.) (2005). *Milano nodo della rete globale Milano*. Milà: Bruno Mondadori.
- BONOMI, A.; ABRUZZESE, A. (2004). *La città infinita*. Milà: Bruno Mondadori.
- BRENNER, N.; THEODORE, N. (2002). «Cities and the geographies of 'actually existing neoliberalism'». A: N. BRENNER i N. THEODORE (eds.). *Spaces of Neoliberalism: Urban Restructuring in North America and Western Europe*. Oxford: Blackwell, pàg. 2-32.
- CAMERON, S. (2003). «Gentrification, housing redifferentiation and urban regeneration: "going for growth" in Newcastle upon Tyne». *Urban Studies*. Vol. 40, núm. 12, pàg. 2367-2376.
- CASTELLS, M. (2000). *End of Millennium, the Information Age: Economy, Society and Culture*. Vol. I. Oxford: Blackwell.
- COX, K. R. (1993). «The local and the global in the new urban politics: a critical review». *Environment and Planning: Society and Space D*. Núm. 11, pàg. 433-448.
- DCLG (2003). *Cities, Regions and Competitiveness: Second Report from the Working Group of Government Departments, the Core Cities*. Londres: DCLG/UK Government.
- DEL CERRO SANTAMARÍA, G. (2007). *Bilbao. Basque Pathways to Globalization*. Londres: Elsevier.
- GONZÁLEZ, S. (2006). «Scalar narratives in Bilbao. A cultural politics of scales approach to the study of urban policy». *International Journal of Urban and Regional Research*. Vol. 30(4), pàg. 836-857.
- GONZÁLEZ, S. (acceptat). «(Dis)connecting Milan(ese). De-territorialised urbanism and disempowering politics in globalising cities». *Environment and Planning A*. Còpia accessible escrivint a l'autora: S.Gonzalez@leeds.ac.uk.
- GRIFFITHS, R. (1998). «Making sameness: place marketing and the new urban entrepreneurialism». A: N. OATLEY (ed.). *Cities, Economic Competition and Urban Policy*. Londres: Paul Chapman Publishing.
- HALL, T.; HUBBARD, P. (eds.) (1998). *The Entrepreneurial City. Geographies of Politics, Regime and Representation*. Chichester: Wiley.
- HAMNET, C. (2003). *Unequal City: London in the Global Arena*. Londres: Routledge.
- HARVEY, D. (1989). «From managerialism to entrepreneurialism: the transformation of urban governance in late capitalism». *Geografiska Annaler*. Núm. 71b(1), pàg. 3-17.
- HAUSERMANN, H.; HAILA, A. (2005). «The European city: a conceptual framework and normative project». A: Y. KAZEPOV (ed.). *Cities of Europe*. Oxford: Blackwell.
- JESSOP, B.; SUM, N. (2000). «An entrepreneurial city in action: Hong Kong's emerging strategies in and for (inter)urban competition». *Urban Studies*. Núm. 37, vol. 12, pàg. 2287-2313.
- JONES, M.; WARD, K. (2002) «Excavating the logic of British urban policy: neoliberalism as the "crisis of crisis-management"». A: N. BRENNER i N. THEODORE (eds.). *Spaces of Neoliberalism: Urban Restructuring in North America and Western Europe*. Oxford: Blackwell, pàg. 126-147.
- KRUGMAN, P. (1994). «Competitiveness: a dangerous obsession». *Foreign Affairs*. Núm. 73, vol. 2, pàg. 28-44.

<http://uocpapers.uoc.edu>

- LE GALES, P. (2002). *European Cities*. Oxford: Oxford University Press.
- MITCHELL, J. E. (2005). *Placing Words. Symbols, Space and the City*. Londres: MIT.
- MOULAERT, F.; RODRÍGUEZ, A.; SWYNGEDOUW, E. (eds.) (2003). *The Globalized City. Economic Restructuring and Social Polarization in European Cities*. Oxford: Oxford University Press.
- OECD (2006a). *OECD Territorial Reviews: Milan, Italy*. París: OECD.
- OECD (2006b). *OECD Territorial Reviews: Newcastle in the North East, the United Kingdom*. París: OECD.
- PECK, J.; TICKELL, A. (2002). «Neoliberalizing space». A: N. BRENNER i N. THEODORE (eds.). *Spaces of Neoliberalism Urban Restructuring in North America and Western Europe*. Oxford: Blackwell, pàg. 33-57.
- PRETECILLE, E. (2002). «Segregation, class and politics in large cities». A: A. BAGNASCO i P. LE GALES (eds.). *Cities in Contemporary Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, pàg. 74-97.
- RODRÍGUEZ, A.; VICARIO, L. (2005) «Innovación, competitividad y regeneración urbana. Los espacios retóricos de la "ciudad creativa" del Nuevo Bilbao». *Economías*. Núm. 59, pàg. 262-295.
- RUBALCABA-BERMEJO, L.; CUADRADO-ROURA, J. R. (1995). «Urban hierarchies and territorial competition in Europe: exploring the role of fairs and exhibitions». *Urban Studies*. Vol. 32, núm. 2, pàg. 379-400.
- RULLAN, O. «La nueva Ley del suelo de 1998 en el contexto del neoliberalismo postmoderno». *Investigaciones Geográficas*. Vol. 22, juliol-desembre, pàg. 5-21.
- SASSEN, S. (1999). *La ciudad global*. Nueva York, Londres, Tokio. Buenos Aires: Eudeba.
- STELLA, A. (2007). «Basta gratacieli e box, Bertinotti aiutaci». *Corriere della Sera*, 21 de maig de 2007, pàg. 4.
- TAYLOR, P. J. (2001). «Urban hinterworlds: geographies of corporate service provision under conditions of contemporary globalization». *Geography*. Vol. 86, núm. 1, pàg. 51-56.
- TAYLOR, P. J.; CATALANO, G.; WALKER, D. R. F. (2002). «Measurement of the world city network». *Urban Studies*. Vol. 39, núm. 13, pàg. 2367-2376.
- TUROK, I.; MYKHENENKO, V. (2006) *Resurgent European Cities?* [en línia]. Glasgow: Centre for Public Policy for Region. Working paper núm. 2. Setembre de 2006. [Data de consulta: 23 d'agost de 2007]. <http://www.cppr.ac.uk/media/media_5167_en.pdf>
- URWIN, C. (2006). *Urban Myth. Why Cities don't Compete* [en línia]. Londres: IPPR. Centre for Cities. Discussion paper núm. 5. [Data de consulta: 20/08/07]. <<http://www.ippr.org/publicationsandreports/publication.asp?id=453>>
- VICARIO, L.; MARTÍNEZ MONJE, P. M. (2003). «Another "Guggenheim effect"? The generation of a potentially gentrifiable neighbourhood in Bilbao». *Urban Studies*. Vol. 40, núm. 12, pàg. 2383-2400.

Citació recomanada:

GONZÁLEZ, Sara (2007). «Escalant la jerarquia urbana: noves formes de governança neoliberal a Europa». A: P. VIVAS, R. RIBERA i F. GONZÁLEZ (coords.). «Ciutats en la societat de la informació». *UOC Papers* [article en línia]. Núm. 5. UOC. [Data de consulta: dd/mm/aa]. <http://www.uoc.edu/uocpapers/5/dt/cat/gonzalez_sara.pdf>

Aquesta obra està subjecta a la llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 de Creative Commons. Podeu copiar-la, distribuir-la i comunicar-la públicament sempre que n'especifiqueu l'autor i la revista que la publica (*UOC Papers*); no en feu un ús comercial; i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/deed.ca>

<http://uocpapers.uoc.edu>

Escalant la jerarquia urbana: noves formes de governança neoliberal a Europa

Sara González

Escola de Geografia,
Universitat de Leeds (Regne Unit)
S.Gonzalez@leeds.ac.uk

Sara González és doctora en Ciències Polítiques i Sociologia (especialitat Sociologia Urbana) per la Universitat del País Basc. Treballa com a professora de Geografia crítica humana a l'Escola de Geografia, a la Universitat de Leeds (Regne Unit). Els seus interessos investigadors se centren en temes de governança territorial i sobretot en el desenvolupament desigual i la injustícia territorial en un context de globalització i neoliberalització. En concret ha realitzat investigacions sobre política urbana i regional a Espanya, el Regne Unit i Itàlia i ha publicat els seus treballs en revistes nacionals i internacionals. És editora en espanyol de la revista *ACME: International e-Journal for Critical Geographies* (<<http://www.acme-journal.org/inicio.html>>).

Pàgina personal: <<http://www.geog.leeds.ac.uk/people/s.gonzalez/>>